

Nu gör vi krogen ljudskön

Visslande espressomaskiner, besvärande bakgrundsmusik, skärande bestick och överröstade bordsgrannar. Ska ett restaurangbesök behöva vara så? Språkröret har träffat akustiker Björn Hellström som vill se framtidsmöjligheterna i våra restauranger och krogar.

Björn Hellström möter upp i en stor ljus foajé på sin arbetsplats Tyréns, där han deltidsarbetar som ljudesigner. Björn har tagit sig tid att träffa Språkröret för en promenad i centrala Stockholm mitt i lunchrusningen. Vi ska titta, lyssna och diskutera restaurangmiljöer.

Restaurang och kafébesök är något av en fasa för många hörselskadade. Men det är inte bara hörselskadade som lider. Två av tre svenskar har svårt att höra och samtala på restaurang enligt en undersökning som genomfördes av HRF och Temo 2005. Intresset för behagliga restaurangmiljöer borde därför vara stort. Men det är sällan någon kan tipsa om en bra krog ur ljudmiljösynpunkt.

Vi får därför själva ge oss ut på jakt. Hur ska vi besökare veta vilken restaurang som är godtagbar att vistas i när den är fullsatt?

Frågan är naturligtvis inte enkel,

och det finns ingen enhetlig lösning som passar överallt, påpekar Björn. Det första vi bör göra är kanske alldeles för självklart för att vi ska reflektera över det.

– Gå in och lyssna. Är det musik i bakgrunden? På vilken ljudnivå och var i restaurangen hörs musiken? Hör vi varandra när vi pratar? Prova att prata med varandra innan ni slår er ner, säger Björn.

Vi går in på en restaurang i en fastighet från 1600-talets mitt. Björn tar mig längst in i lokalen och ber mig lyssna efter. Ljudnivån under lunchrusningen är så hög att det inte ens är möjligt för oss som står bredvid varandra att prata. Lokalens utformning med träpaneler och valv i taken hjälper inte ljudmiljön nämnvärt.

Taket är annars det första man bör titta på om man vill bedöma ljudets framfart i en viss lokal. Ljudabsorbenter i taket är en nödvändighet för en bra ljudmiljö. Tyvärr förknippas absorbenterna oftast med fula och tråkiga smutsvita plattor, men det behöver inte se ut så. På en restaurang vi besöker är taket täckt av en snygg helsvart platta som består av knappt synbara mindre fyrkanter. En absorbent, påpekar Björn.

Det är även möjligt att hitta lösningar

till kulturmärkta fastigheter. K-märkta valv kan beläggas med ljudabsorberande akustikputs och träpaneler kan perforeras. Utan att det förstör byggnader av kulturhistoriskt intresse.

– Det finns alltid möjlighet att förbättra ljudmiljön. Det är viktigt att se på det positivt, påpekar Björn.

Förutom att arbeta som akustikkonsult på Tyréns är Björn Hellström forskare och professor på Konstfack. Han började sin akademiska bana 1990 då han läste till arkitekt, efter att ha arbetat heltid som musiker i tio år. När han började doktorera blev det på ämnet musik och arkitektur. Akustik föll väl in och inkluderas i forskningen.

I dag håller Björn inte längre i några kurser på Konstfack. Men när han gjorde det ansvarade han för att elever på konstnärs-, design-, och arkitektutbildningar fick lektioner i ljudesign. Ändå menar han att Sverige inte har kommit långt på forskningssidan. Frankrike lyfts fram som ett föregångsland, än dock bara teoretiskt. I praktiken finns det inget land som varit banbrytande vad det gäller ljudmiljö på restauranger.

– Sverige är ett litet land, men har kommit en bit på vägen, säger Björn.

Ändå framför Björn kritik mot att man inte gör tillräckligt mycket. Trots att allt fler intresserar sig för ljudmiljön.

"Det finns en stor variation på restauranger, bra ljudmiljö bör vara en del av den variationen", säger Björn Hellström, akustiker och professor i ljudesign.

Foto: Moa Källström

”
Två av tre svenskar har svårt att höra och samtala på restaurang

Arkitekter och formgivare funderar på vad dämpat eller tillsatt ljud kan tillföra. Företag startas som kombinerar de båda disciplinerna, men kunskapen och viljan fattas hos våra krögare.

– Det finns mycket att göra, påpekar Björn. Men vi måste se framtidsmöjligheterna. Branschen måste få kunskap och förstå att det finns en vinst att hämta. Det finns potential om man väljer den här inriktningen.

Vi går vidare till en tredje och en fjärde restaurang, och fortsätter prata om inredning, byggnader och akustiklösningar. Ljudmiljö handlar om helheten. Är det högt i tak men taket är

”
Branschen måste få kunskap och förstå att det finns en vinst att hämta

ojämnt så sprids ljudvågorna vilket ger en klart bättre ljudmiljö än ett lågt tak med hård och plan yta.

Likaså är det inte självklart att alla textilier är absorbenter. En absorbent ska fanga in ljudvågorna så att de inte sprids vidare i rummet. Därmed minskar efterklängen. Om tyget är för tjockt kommer inte ljudvågorna igenom, och är det för tunt absorberas inte ljudet. Det absolut bästa är om textilen häng-

er någon decimeter från en vägg, så att ljudvågorna fångas mellan väggen och tyget.

– Titta här, säger Björn och pekar mot en vägg täckt av ett stort fotografi i en res-

taurang. Om det här vore en absorbent skulle det göra jättemycket för den här lokalen.

Björn syftar på att det är möjligt att skapa absorbenter med hjälp av ljuddämpande tavlor. En snygg metod att dämpa ljud som fler krögare borde använda sig av.

Bakgrundsmusiken då? Ofta är det musiken som besväras mest. Björn ser en framtid då krögarna väljer att

Stora fönster kan ljuddämpas med absorberande lamellgardiner. På Nordic Light Bar & Lounge på Norrmalm har en sådan åtgärd utförts av Akustikmiljö i Falkenberg.

Inga föredömen

Språkröret har tillfrågat 35 akustiker efter exempel på restauranger med bra ljudmiljö i Stockholm. Ingen har kunnat ge några exempel. Anmärkningsvärt att det inte finns föredömen i landets största stad tycker Språkröret!

Möjligheterna är många. Här har absorberer i tak kombinerats med en avskärmande trälist och högtalare.

Le Rouge i Gamla stan har inrett restaurangen i textilier från golv till tak.

Foto: Ake Eison Lundman

Checklista för god ljudmiljö

- Lyssna och testa ljudmiljön genom att samtala. ■ Titta efter absorberer i tak.
- Tjocka, veckade tyg och draperier. ■ Absorberer på väggar, såsom absorberande tavlor. Ju större desto bättre.
- Dämpande mattor på golven. ■ Tänk generellt på att stora åtgärder är viktigast och att ojämna ytor sprider ljudet. ■ Riktade högtalare avgränsar musiken till delar av rummet.

”Det finns teknik och är inte dyrt”

ha olika ljudmiljöer i olika delar av en och samma lokal. Det kan vara en sorts musik i baren, ytterligare en annan på dansgolvet, medan restaurangdelen är tyst och samtalsvänlig. Detta är redan nu möjligt att göra med riktad högtalarteknik.

Förutom att styra ljud för att skapa en viss miljö för målgruppen kan krögarna ta bort ljud genom enkla åtgärder. Inköp av nya maskiner och vitvaror tar till exempel bort ett surrande bakgrunds-ljud. Golv kan dämpas med mattor men också genom limning av trägolv.

– Se på Kastrups flygplats i Köpenhamn. Där har man limmat trägolvet så att det är ljudlöst, berättar Björn.

Något konkret man själv kan göra är att välja vilken del av restaurangen man sätter sig i. På ett ställe vi besöker är köket öppet mot sittavdelningen. Kanske är det roligt att se hur maten

tillagas, men det är knappast underhållande för hörseln. Vissa personer föredrar att sitta vid en vägg än mitt i ett rum. Men inte heller den strategin är säker. Allt beror på utformningen av lokaler och inredning. Sitter du vid en vägg som inte absorberar ljudet kan det sluta med att alla andras samtal studsar tillbaka mot just ditt öra. Därmed blir ljudnivån högre än om du hade suttit mitt i rummet.

Det finns med andra ord inga enkla lösningar. Inte ens på gourmetkrogar finns garantier för en god ljudmiljö.

– Så enkelt är det inte, protesterar Björn. Vissa lyxrestauranger är bra – andra är katastrofala! Det beror helt på vad krögaren vill ha. Vissa vill ha drag, en hög omsättning hos kunderna. Som i sin tur påverkar ljudmiljön.

Ett liknande alternativ som nämns är chambre séparée, ett exklusivt avskilt rum, där kunderna får äta och samtala

ostört. Men det är dyrt. Och därför kan man fråga sig om det är ett realistiskt alternativ för det stora flertalet.

Vad är då den framtida utmaningen för krögarna?

– Det finns en stor variation på restauranger. Bra ljudmiljö bör vara en del av den variationen. Kunskap om akustik finns men det måste finnas beställare, alltså krögare. Ett sällskap på åtta personer måste kunna prata med varandra.

Björn fortsätter: – Det här kommer att ske inom en snar framtid. Och det behöver inte se likadant ut i hela restaurangen. Det kan vara dämpat i vissa delar och musik i andra. Det finns teknik och det behöver inte vara dyrt. Textilier är inte dyra, det finns absorberer som inte är dyra och högtalare är inte heller dyra.

Moa Källström
moa.kallstrom@hrfstockholm.se

Fritt val förlängs

Efter att det statliga projektet Fritt val av hjälpmedel avslutades vid årsskiftet beslutar nu Stockholms läns landsting att driva projektet vidare i egen regi.

– Vi kör som om ingenting har hänt, säger Lars Joakim Lundquist (M), biträdande sjukvårdslandsstyrelsen vid Stockholms läns landsting.

Den 19 januari bereddes ärendet och den 26 januari (efter Språkrörets pressläggning) planerar Hälso- och Sjukvårdsnämnden att ta det formella beslutet.

I praktiken innebär detta att Fritt val fortsätter som tidigare – med undantaget att det inte är möjligt att byta in fungerande hjälpmedel, enligt Lars Joakim Lundquist. För de brukare som vill delta är regelverket detsamma och rekvisitioner skrivs ut av Avesina samt Hörsel- och balanskliniken.

Lars Joakim Lundquist.
Foto: Håkan Wahlén

Landstinget ändrar varken utbud eller belopp på inkluderade hjälpmedel.

Förlängningen av Fritt val gäller i ett år, till nästa årsskifte, då upphandlingen av hörselrehabiliteringen går ut. Vid årsskiftet avser den nuvarande majoriteten införa en auktorisationsmodell, likt den i Skåne.

– Blir det fortsatt borgerlig majoritet så blir det värddval. Men vi måste noggrant titta på Skåne och vad som hänt där. Kostnaderna där har skenat iväg. Vår ambition är att komma överens med socialdemokraterna om detta, säger Lars Joakim Lundquist.

Hälften är hörapparater

Den 2 december hölls en slutkonferens i Stockholm för det statliga projektet Fritt val av hjälpmedel. Sammanlagt hade 1132 fria val gjorts i de tre försökslandstingen den 30 november 2009. Av dem gällde 516 enbart hörselhjälpmedel i Stockholms län. Totalt har en procent av landstingens brukare valt hjälpmedel via projektet.

Äldre- och folkhälsominister Maria Larsson (KD) inleder Hjälpmedelinstitutets slutkonferensen om Fritt val av hjälpmedel. Här med moderator Bengt Westerberg.

Utvärderingen visar att brukarna överlag är positiva men att det har inneburit en stor kostnad för den enskilda brukaren, med ett betydligt högre snittbelopp för hörselhjälpmedel. 11 000 kronor har brukaren i genomsnitt betalat ur egen ficka för att få nya hörapparater.

Slutrapporten väntas vara färdig den 1 mars i år. Under tiden fortsätter projektet alltså i Stockholms län.

Moa Källström

HRF: politikerna skjuter från höften

Orättvisorna i hörselvården är oacceptabla och olagliga. Hälso- och sjukvårdslagen måste ses över. Det är budskapet i HRF:s årsrapport för 2009.

Landstingens politiker följer inte lagen och 17 av 21 landsting som har hörselvårds-

avgifter i strid mot lagen har efter årsskiftet blivit 18.

Hörselskadades Riksförbund menar att okunskapen bland politikerna är stor, vilket resulterat i en ren pickadollpolitik, ”skjut först och tänk sen”. Sveriges hörselvård består i dag av

en härvä av ökande avgifter som ofta baseras på icke-medicinska grunder.

I årsrapporten kräver HRF en sammanhållen, samhällsfinansierad, likvärdig hörselvård som följer hälso- och sjukvårdslagen. ”Skärp lagen och sätt de laglösa på skolbänken”, skriver förbundsordförande Jan-Peter Strömgren.

Moa Källström

Årsrapporten finns att ladda ner från www.hrf.se.

Väntetider utprovning hörapparat*

Hörselklin. Rosenlund
utvidgad hörselrehabilitering
11 veckor utan förtur
4 veckor med förtur
Tideliussg. 12, Stockholm, tel 616 64 50, texttel 6582138

Avesina Sveavägen
basal hörselrehabilitering
12 veckor utan förtur
4 veckor med förtur
Sveavägen 83, Stockholm, tel 34 26 10

Avesina Kungsholmen
basal hörselrehabilitering
12 veckor utan förtur
4 veckor med förtur
St Eriksgatan 44, Stockholm, tel 617 29 50

Avesina Kista
basal hörselrehabilitering
12 veckor utan förtur
4 veckor med förtur
Knarrnäsgratan 13, Kista, tel 120 11 500

Avesina Södertälje
basal hörselrehabilitering
12 veckor utan förtur
4 veckor med förtur
Storgatan 3–5, Södertälje, tel 550 660 90

Avesina Norrtälje
basal hörselrehabilitering
8 veckor utan förtur
4 veckor med förtur
Lasarettsgatan 10, Norrtälje, tel 0176–766 30

* 21 januari 2010
Källa: www.vardguiden.se